

## Tạp chí điện tử Văn hoá và Phát triển với vai trò bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa Mường

Ngày nhận bài: 13/11/2025 | Ngày phản biện: 15/11/2025 | Ngày xuất bản: 03/04/2026

**Tác giả:** Nguyễn Thị Minh Long (Tạp chí điện tử Văn hoá và Phát triển)

**Tóm tắt:** Văn hóa dân tộc Mường (ở tỉnh Hòa Bình, nay là Phú Thọ) là di sản văn hóa quý báu của dân tộc, không chỉ lưu giữ nhiều lớp trầm tích văn hóa, mà còn là nguồn lực cho phát triển bền vững ở địa phương... Việc bảo tồn và phát huy di sản văn hóa Mường, do vậy, có sự cộng đồng trách nhiệm của chính quyền địa phương, các cơ quan quản lý văn hóa, người dân, báo chí truyền thông, trong đó gồm cả Tạp chí điện tử Văn hóa và Phát triển (vanhoavaphattrien.vn). Thời gian qua, Tạp chí đã xây dựng chuyên mục về Di sản - Du lịch, đăng nhiều tác phẩm về văn hóa Mường, góp phần bảo tồn, phát huy giá trị di sản. Tuy nhiên, vẫn còn đó một số hạn chế. Nghiên cứu này sẽ nhận diện thực trạng vai trò của Tạp chí thông qua phương pháp phân tích nội dung thông điệp, từ đó, thảo luận về một số vấn đề liên quan, góp phần giúp Tạp chí nâng cao hơn nữa vai trò truyền thông di sản.

### 1. Đặt vấn đề

Từ năm 2018, UBND tỉnh Hòa Bình đã ban hành Quyết định số 3015/QĐ-UBND ngày 25/12/2018 về việc Ban hành Đề án "Bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa Mo Mường Hòa Bình, giai đoạn 2019 - 2025 và những năm tiếp theo", khẳng định, "Tỉnh Hòa Bình là vùng đất có đông cư dân bản địa dân tộc Mường sinh sống, nơi có nhiều địa danh lịch sử văn hóa nổi tiếng của nền "Văn hóa Hòa Bình". Theo dòng chảy của thời gian, dân tộc Mường đã sáng tạo và lưu giữ được nền tảng văn hóa dân gian phong phú, đa dạng với nhiều hình thức và thể loại". Tiếp đó, ngày 24/11/2023, UBND tỉnh Hòa Bình đã ban hành Quyết định phê duyệt Đề án "Bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa dân tộc Mường và nền văn hóa Hòa Bình giai đoạn 2023 - 2030" nhằm "khơi dậy, phát huy tiềm năng giá trị di sản văn hóa, hướng tới hình thành một số

không gian văn hóa dân tộc Mường, không gian bảo tồn nền "Văn hóa Hòa Bình"; huy động nguồn lực đầu tư, quản lý, bảo vệ, khai thác và phát huy giá trị di sản văn hóa truyền thống, di sản văn hóa khảo cổ gắn với phát triển du lịch bền vững, góp phần thúc đẩy phát triển kinh tế-xã hội, nâng cao đời sống vật chất, tinh thần của nhân dân".

Từ các quyết định của UBND tỉnh Hòa Bình có thể thấy, di sản văn hóa Mường không chỉ là giá trị tinh thần của một cộng đồng dân tộc, mà còn được xác định là nguồn lực chiến lược cho phát triển bền vững. Di sản ấy kết tinh chiều sâu lịch sử, tri thức dân gian, tín ngưỡng, nghệ thuật trình diễn và bản sắc cộng đồng, đồng thời, được đặt trong mối liên hệ với phát triển du lịch, kinh tế - xã hội và nâng cao đời sống người dân.

Trong bối cảnh đó, vai trò của truyền thông - đặc biệt là báo chí - trở nên đặc biệt quan trọng. Báo chí không chỉ có trách nhiệm tuyên truyền chủ trương, chính sách bảo tồn, mà còn góp phần lan tỏa giá trị di sản, nâng cao nhận thức xã hội, tạo diễn đàn cho cộng đồng thực hành văn hóa và thúc đẩy sự tham gia của thế hệ trẻ. Thông qua lựa chọn đề tài, nội dung và hình thức thể hiện, báo chí có thể làm sống động di sản trong đời sống đương đại, không chỉ góp phần bảo tồn, mà còn thúc đẩy đồng kiến tạo văn hóa trong không gian xã hội rộng lớn.

Tạp chí điện tử Văn hóa và Phát triển - cơ quan ngôn luận của Viện nghiên cứu Văn hóa và Phát triển, từ lâu đã thực hiện nhiệm vụ truyền thông văn hóa, trong đó có văn hóa Mường. Tuy nhiên, có một thực tế là, cho đến nay, chưa có bất kỳ công trình nào nghiên cứu về vai trò của Tạp chí trong truyền thông bảo tồn, phát huy di sản văn hóa Mường (tại tỉnh Hòa Bình, nay là Phú Thọ), dẫn đến chưa nhận diện được năng lực thực hiện vai trò này của Tạp chí. Vì vậy, các câu hỏi như: Tạp chí Văn hóa và Phát triển đang "kể lại" văn hóa Mường như thế nào? Tạp chí đóng vai trò cụ thể ra sao trong bảo tồn và phát triển văn hóa Mường? Có vấn đề nào đang đặt ra đối với công tác truyền thông?... chưa có lời giải. Và bài viết này sẽ đi tìm câu trả lời cho những câu hỏi đó.

## 2. Phương pháp nghiên cứu

Để nhận diện cụ thể vai trò của Tạp chí điện tử Văn hóa và Phát triển trong giữ gìn, phát huy văn hóa Mường (Hòa Bình), bài viết sử dụng phương pháp nghiên cứu chính sau đây:

- Phương pháp nghiên cứu trường hợp

Để nhận diện chính xác vai trò của Tạp chí điện tử Văn hóa và Phát triển trong việc giữ gìn và phát huy văn hóa Mường (Hòa Bình), bài viết sử dụng phương pháp nghiên cứu trường hợp đối với Tạp chí (<https://vanhoavaphattrien.vn>). Việc nghiên cứu trường hợp cho phép tác giả phân tích sâu, chính xác hoạt động truyền thông của Tạp chí trong một bối cảnh xác định (văn hóa Mường ở Hòa Bình, nay là Phú Thọ), từ đó, làm rõ cách thức Tạp chí tham gia vào quá trình bảo tồn và phát huy giá trị di sản.

- Phương pháp phân tích nội dung

Phương pháp phân tích nội dung (nội dung thông điệp/nội dung tác phẩm) được sử dụng nhằm xử lý dữ liệu trực tiếp từ các bài viết đăng tải trên Tạp chí. Cụ thể, nghiên cứu tập trung phân tích các bài phản ánh, phóng sự... về văn hóa Mường được đăng tải trên Tạp chí năm 2023 - 2025. Từ khóa tìm kiếm tác phẩm gồm: "Văn hóa dân tộc Mường", "Di sản văn hóa dân tộc Mường", "Văn hóa Mường Hòa Bình", "phong tục, tập quán, lễ hội, tín ngưỡng, nghệ thuật dân gian, trang phục, ẩm thực, ngôn ngữ... văn hóa Mường", "giá trị văn hóa văn hóa dân tộc Mường"... Qua thống kê số lượng bài viết về văn hóa Mường theo thời gian, chuyên mục, thể loại, kết hợp với phân tích nhóm chủ đề, tác giả có thể nhận định chính xác thực trạng vai trò của Tạp chí trong bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa Mường.

- Phương pháp nghiên cứu tài liệu

Tác giả tìm hiểu các tài liệu có liên quan đến đề tài, như: tài liệu về di sản văn hóa, di sản văn hóa dân tộc Mường (Hòa Bình), các văn bản quy phạm pháp luật của cơ quan quản lý văn hóa... Từ đó, đúc rút thành luận điểm, kết luận phù hợp, làm sáng rõ các góc độ nghiên cứu của đề tài.

### **3. Kết quả và Thảo luận**

#### **3.1. Kết quả nghiên cứu**

3.1.1. Về số lượng và thể loại tác phẩm về di sản văn hóa dân tộc Mường trên Tạp chí điện tử Văn hóa và Phát triển

Để nhận biết được thực trạng vai trò của Tạp chí điện tử Văn hóa và Phát triển, trước hết, cần nắm được số lượng, thể loại tác phẩm báo chí về di sản văn hóa dân tộc Mường trên Tạp chí.

Khảo sát trên Tạp chí từ năm 2023 - 2025, số lượng tác phẩm về di sản văn hóa Mường như sau:

| Năm      | Số tác phẩm | Thể loại |           |              |          |                         |
|----------|-------------|----------|-----------|--------------|----------|-------------------------|
|          |             | Tin      | Phỏng vấn | Bài phản ánh | Phóng sự | Khác (Bình luận, Ký...) |
| Năm 2023 | 7           | 0        | 1         | 6            | 0        | 0                       |
| Năm 2024 | 12          | 0        | 1         | 9            | 1        | 1                       |
| Năm 2025 | 38          | 0        | 5         | 26           | 2        | 5                       |
| Tổng     | 57          | 0        | 7         | 41           | 3        | 6                       |

Số lượng tác phẩm về di sản văn hóa Mường trên Tạp chí năm 2023 - 2025 (Nguồn: Tác giả tự khảo sát)

Như vậy, trong giai đoạn 2023 - 2025, tổng số 57 bài được đăng tải trong vòng 36 tháng, bình quân chung của cả giai đoạn là khoảng 1,58 bài/tháng. Tuy nhiên, mức bình quân này chủ yếu được kéo lên nhờ sự gia tăng mạnh số lượng bài trong năm 2025. Thực tế, giai đoạn 2023 - 2024 có tần suất còn khá thấp và thưa (dưới hoặc bằng 1 bài/tháng): Năm 2023 có 7 bài trong 12 tháng, trung bình khoảng 0,58 bài/tháng (xấp xỉ 0,6 bài/tháng); Năm 2024 có 12 bài trong 12 tháng, trung bình 1 bài/tháng. Trong khi năm 2025 đạt trên 3 bài/tháng. Do đó, có thể nhận định, trong toàn giai đoạn 2023 - 2025, hoạt động truyền thông về văn hóa Mường trên Tạp chí điện tử Văn hóa và Phát triển có xu hướng tăng dần, thể hiện sự quan tâm ngày càng được nâng cao, bước đầu hình thành nhịp độ truyền thông tương đối đều đặn. Điều này phản ánh sự chuyển biến trong mức độ đầu tư nội dung và tần suất truyền thông về di sản văn hóa Mường, vai trò truyền thông của Tạp chí điện tử Văn hóa và Phát

triển trong lĩnh vực bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa Mường ngày càng được chú trọng và mở rộng.

Xét về cơ cấu thể loại, Tạp chí không sử dụng thể loại tin là phù hợp với đặc trưng loại hình (Tạp chí thiên về phản ánh vấn đề, sự kiện chuyên sâu). Bài phản ánh chiếm tỉ lệ cao nhất (41/57 bài, 72% tổng số tác phẩm) là phù hợp với mục tiêu truyền thông về di sản. Thể loại này cho phép mô tả thực trạng, phân tích hoạt động bảo tồn, ghi nhận chuyển biến trong đời sống văn hóa cộng đồng và phản ánh những khó khăn, thách thức đặt ra. Nhìn chung, cơ cấu thể loại với sự áp đảo của bài phản ánh và tỷ lệ thấp của phỏng vấn, phóng sự và các thể loại khác cho thấy định hướng rõ ràng: ưu tiên chiều sâu, tính phân tích và giá trị tư liệu hơn là tính thời sự nhanh, tức thì hoặc sự sinh động của lối kể chuyện giàu chất văn học, với chi tiết đắt và nhân vật điển hình (phóng sự). Các con số đã phần nào cho thấy chiến lược hình thức của Tạp chí trong việc truyền thông về di sản văn hóa Mường.

Xét về không gian truyền thông, các tác phẩm liên quan đến bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa trên Tạp chí đều xuất hiện trong Chuyên mục Di sản - Du lịch. Điều này giúp định vị phạm vi đề tài, không gian sáng tạo cho nhà báo và địa chỉ tiếp nhận quen thuộc đối với công chúng.

### 3.1.2. Về những nhóm chủ đề bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa Mường trên Tạp chí

Khảo sát chủ đề về bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa Mường trên Tạp chí Văn hóa và Phát triển, cho thấy các tác phẩm tập trung vào 3 nhóm chủ đề chính sau:

| Năm         | Tổng tác phẩm | Thể loại                                     |                                                                                                  |                                                                                    |
|-------------|---------------|----------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|
|             |               | <i>Phản ánh giá trị di sản văn hóa Mường</i> | <i>Phản ánh các chính sách, giải pháp, nỗ lực bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa Mường</i> | <i>Phản ánh ứng dụng di sản văn hóa vào du lịch, phát triển kinh tế địa phương</i> |
| Năm 2023    | 7             | 3                                            | 2                                                                                                | 2                                                                                  |
| Năm 2024    | 12            | 4                                            | 6                                                                                                | 2                                                                                  |
| Năm 2025    | 38            | 15                                           | 17                                                                                               | 6                                                                                  |
| <b>Tổng</b> | <b>57</b>     | <b>23</b>                                    | <b>24</b>                                                                                        | <b>10</b>                                                                          |

Nhóm chủ đề bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa Mường trên Tạp chí (Nguồn: Tác giả tự khảo sát).

Như vậy, từ tổng số 57 tác phẩm khảo sát, có thể thấy, nội dung về di sản văn hóa Mường trên Tạp chí Văn hóa và Phát triển được phân bổ tương đối cân bằng giữa nhóm phản ánh giá trị di sản văn hóa Mường (23 bài) với nhóm phản ánh các chính sách, giải pháp và nỗ lực bảo tồn, phát huy di sản (24 bài), và đây cũng là 2 nhóm chiếm số lượng hơn hẳn so với nhóm còn lại (phản ánh ứng dụng di sản văn hóa vào du lịch, phát triển kinh tế địa phương). Nhìn chung, tỉ lệ này cho thấy, Tạp chí không chỉ tập trung vào việc nhận diện và tôn vinh giá trị di sản mà còn nhấn mạnh các giải pháp bảo tồn, đồng thời, từng bước mở rộng sang vấn đề khai thác giá trị kinh tế - xã hội của di sản văn hóa Mường...

#### - Phản ánh giá trị di sản văn hóa Mường

Phản ánh giá trị di sản văn hóa Mường, quảng bá rộng rãi di sản văn hóa Mường, nâng cao nhận thức, hiểu biết của người dân về di sản, qua đó, góp phần bảo tồn vẻ đẹp di sản là vai trò nổi bật được Tạp chí Văn hóa và Phát triển thực hiện. Qua các bài viết trên Tạp chí, có thể thấy, di sản văn hóa Mường được phản ánh rất phong phú, bao gồm cả di sản văn hóa vật thể và phi vật thể. Cụ thể, trong bài Bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa dân tộc Mường và nền "văn hóa Hòa Bình" giai đoạn 2023 - 2030 (30/1/2025), tác giả Mộc Miên khẳng định, "Hòa Bình là vùng đất cổ, có nền văn hóa

phát triển, cái nôi của văn hóa Mường (với 07 dân tộc, trong đó, người Mường chiếm khoảng 63% dân số cả tỉnh); nhiều di tích văn hóa, lịch sử; nền ẩm thực đa dạng, phong phú (có tới 786 di sản văn hóa phi vật thể; hơn 18.000 hiện vật có giá trị...). Trong quá trình sinh sống, lao động sản xuất, người Mường ở Hoà Bình đã sáng tạo ra những giá trị văn hoá độc đáo, thể hiện trong phong tục, tập quán, tín ngưỡng, ẩm thực, nghề thủ công truyền thống, dân ca, dân vũ, truyện cổ tích, tục ngữ, lễ hội, tri thức dân gian... đặc biệt là diễn xướng Mo sử thi... Văn hoá Hoà Bình" là một di sản quý giá của đất nước và nhân loại, cần phải được tiếp tục nghiên cứu và bảo tồn phát huy giá trị mang tầm thế giới".

Nghệ thuật diễn xướng công chiêng Mường được đề cập trực tiếp trong các bài Công chiêng là nghệ thuật diễn xướng dân gian không thể thiếu của người Mường (4/4/2023), Phú Thọ: Công chiêng là nghệ thuật diễn xướng dân gian không thể thiếu của người Mường (3/11/2023), Chiêng với người Mường tỉnh Hòa Bình (6/10/2023), Công Chiêng - lưu giữ nét văn hóa đặc sắc của người Mường ở Hòa Bình (9/4/2025)... Bên cạnh đó, Mo Mường - loại hình diễn xướng nghi lễ mang tính tâm linh và sử thi - được phản ánh trong các bài viết về không gian văn hóa và tín ngưỡng Mường như Hoà Bình: Cái nôi của linh hồn văn hoá dân tộc Mường (4/4/2025) và các bài viết về lễ hội, sinh hoạt truyền thống của cộng đồng Mường.

Hệ thống lễ hội truyền thống, đặc biệt là Lễ hội Khai hạ - di sản văn hóa phi vật thể quốc gia - được đề cập trong bài Lễ hội Khai hạ của người Mường Hoà Bình: Di sản văn hoá phi vật thể quốc gia (18/4/2024), Hoà Bình: Lễ hội Khai hạ đậm nét văn hóa xứ Mường (5/2/2025), Về Mường Bi xem hội (8/2/2025) và Hoà Bình: Bản sắc văn hóa Mường qua những lễ hội truyền thống (11/2/2025)...

Tri thức dân gian lịch tre (lịch Đoi) được phân tích chuyên sâu trong bài Độc đáo và sự trường tồn tri thức dân gian lịch Tre của người Mường Hoà Bình (14/5/2024). Các loại hình dân ca, múa dân gian, trò chơi truyền thống, sắc thái văn hóa mùa xuân của người Mường được phản ánh trong bài Vui Xuân Ất Ty: Sắc thái văn hóa Mường tỉnh Hoà Bình (19/1/2025) và các bài viết về lễ hội đầu xuân. Di sản Mường còn thể hiện qua nghề dệt thổ cẩm, làng nghề thủ công và không gian văn hóa cộng đồng, được đề cập trong bài Hoà Bình: Hợp tác xã Du lịch Sông Bôi - Đồng Chờ với tâm nguyện lưu giữ, phát huy làng nghề dệt 'Chuông Bải' của dân tộc Mường (17/10/2023). Ngoài ra,

các bài viết về không gian văn hóa Mường, bản làng và sinh hoạt cộng đồng như Hoà Bình: Cái nôi của linh hồn văn hoá dân tộc Mường (4/4/2025) tiếp tục khắc họa hệ giá trị tổng thể gồm nhà sàn, tín ngưỡng, nghi lễ và đời sống văn hóa truyền thống. Bài viết Công Chiêng - lưu giữ nét văn hóa đặc sắc của người Mường ở Hòa Bình của tác giả Mộc Miên đăng ngày 09/04/2025 khẳng định, nghệ thuật công chiêng là tinh hoa văn hóa đặc trưng, giữ vị trí linh thiêng trong đời sống cộng đồng người Mường Hòa Bình. Công chiêng không chỉ là nhạc cụ mà còn là "linh hồn dân tộc", hiện diện trong mọi lễ nghi, vòng đời con người và các sự kiện cộng đồng. Tỉnh Hòa Bình hiện sở hữu hơn 11.000 chiếc chiêng cổ, lan tỏa tại bốn vùng Mường lớn. Nhiều bài chiêng như "Chăm khảm", "Bông trắng bông vàng", "Vào hội"... phản ánh trình độ âm nhạc dân gian cao của người Mường.

Một số bài cũng giới thiệu thông tin về di tích khảo cổ, vật thể và hiện vật của nền văn hóa cổ Hòa Bình, từ đó, nhấn mạnh tầm quan trọng của di sản Mường không chỉ trong văn hóa phi vật thể mà cả di sản vật thể và khảo cổ - điều này giúp độc giả hiểu rộng hơn về lịch sử và bản sắc văn hóa vùng đất Mường.

- Phản ánh các chính sách, giải pháp, nỗ lực bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa Mường

Nhằm góp phần bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa Mường, Tạp chí Văn hóa và Phát triển đăng tải nhiều bài phản ánh nhận thức và nỗ lực của cộng đồng trong bảo tồn, phát huy giá trị di sản cũng như các chính sách, giải pháp từ chính quyền địa phương, Nhà nước.

Nhiều bài phản ánh việc ban hành và triển khai đề án, định hướng chính sách bảo tồn ở cấp địa phương. Tiêu biểu là bài Bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa dân tộc Mường và nền 'văn hóa Hòa Bình' giai đoạn 2023 - 2030 (30/1/2025) và Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa dân tộc Mường ở tỉnh Hòa Bình: Thực trạng và định hướng chính sách (23/4/2025). Các bài này nhấn mạnh việc xây dựng kế hoạch tổng thể, kiểm kê di sản, lồng ghép bảo tồn vào chiến lược phát triển kinh tế - xã hội, tăng cường nghiên cứu, sưu tầm, trưng bày, truyền dạy và phát huy giá trị di sản trong bối cảnh chuyển đổi số. Tương tự, bài phỏng vấn Giám đốc Sở Văn hoá - Thể thao và Du lịch tỉnh Phú Thọ: 'Bảo tồn văn hoá dân tộc Mường - nhiệm vụ xuyên suốt, được triển khai đồng bộ



và hiệu quả' (31/7/2025) thể hiện rõ quan điểm coi bảo tồn văn hóa Mường là nhiệm vụ lâu dài, thực hiện đồng bộ từ cơ sở đến cấp tỉnh.

Một số bài phản ánh mô hình bảo tồn gắn với cộng đồng và thiết chế văn hóa cơ sở.

Bài Hoà Bình: Câu lạc bộ Bảo tồn Văn hoá Mường truyền dạy những giá trị văn hoá truyền thống của dân tộc (22/4/2025) cho thấy, mô hình câu lạc bộ tại cơ sở đóng vai trò truyền dạy công chiêng, dân ca, trang phục, tiếng Mường cho thế hệ trẻ. Các bài Phú Thọ: Bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa dân tộc Mường ở Thanh Sơn (21/7/2025) và Xã Thanh Sơn - Phú Thọ: Tăng cường đầu tư nguồn lực cho bảo tồn, phục dựng các giá trị văn hóa dân tộc Mường (23/7/2025) nhấn mạnh vai trò của chính quyền cơ sở trong phục dựng lễ hội, duy trì sinh hoạt văn hóa truyền thống, đầu tư thiết chế văn hóa và xã hội hóa hoạt động bảo tồn.

Có những bài còn đề cập bảo tồn từng loại hình di sản cụ thể bằng giải pháp chuyên đề. Bài Hoà Bình: Chú trọng các giải pháp đồng bộ để bảo tồn, gìn giữ và phát huy giá trị di sản văn hóa Mo Mường (5/8/2025) đề cập việc kiểm kê, truyền dạy, tôn vinh nghệ nhân và xây dựng hồ sơ di sản. Bài Hoà Bình: Bảo tồn, phát huy nét đẹp trang phục truyền thống dân tộc Mường (20/5/2025) và Bảo tồn nghề dệt thổ cẩm của người Mường trên quê hương đất Tổ (27/8/2024) cho thấy giải pháp là mở lớp truyền nghề, hỗ trợ làng nghề, kết hợp quảng bá sản phẩm. Các bài về công chiêng như Công chiêng là nghệ thuật diễn xướng dân gian không thể thiếu của người Mường (4/4/2023), Công chiêng là nghệ thuật diễn xướng dân gian không thể thiếu của người Mường (3/11/2023), Chiêng với người Mường tỉnh Hòa Bình (6/10/2023), Công Chiêng – lưu giữ nét văn hóa đặc sắc của người Mường ở Hòa Bình (9/4/2025) phản ánh việc thành lập đội chiêng, truyền dạy trong trường học và cộng đồng. Bài Độc đáo và sự trường tồn tri thức dân gian lịch Tre của người Mường Hòa Bình (14/5/2024) nhấn mạnh bảo tồn tri thức dân gian thông qua nghiên cứu và ghi chép.

Nhìn tổng thể, các bài viết không chỉ phản ánh đơn lẻ từng hoạt động mà cho thấy một hệ thống giải pháp tương đối toàn diện: từ ban hành đề án cấp tỉnh, đầu tư thiết chế và nguồn lực, xã hội hóa hoạt động bảo tồn; đến xây dựng mô hình câu lạc bộ, truyền dạy trong cộng đồng; chuyên sâu bảo tồn từng loại hình di sản; và duy trì không gian lễ hội, nghi lễ truyền thống. Điều này cho thấy Tạp chí Văn hóa và Phát triển đã phản ánh tương đối đầy đủ các tầng nấc chính sách và thực tiễn trong bảo tồn, phát huy di sản văn hóa Mường.

- Phản ánh ứng dụng di sản văn hóa vào du lịch, phát triển kinh tế địa phương

Tạp chí điện tử Văn hóa và Phát triển còn dành không gian để phản ánh cách các địa phương ứng dụng di sản văn hóa Mường vào phát triển du lịch cộng đồng và kinh tế địa phương. Trong bài Phú Thọ: Chú trọng phát triển du lịch cộng đồng, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc Mường (14/8/2025), phản ánh cách địa phương lấy di sản văn hóa Mường làm hạt nhân để phát triển du lịch cộng đồng, coi đó vừa là hình thức bảo tồn văn hóa vừa là động lực thúc đẩy kinh tế địa phương. Tác giả dẫn lại các hoạt động, chính sách và mô hình du lịch cộng đồng ở Phú Thọ, trong đó nhấn mạnh việc khai thác lợi thế bản sắc văn hóa Mường - gồm lễ hội truyền thống, nghệ thuật trình diễn, ẩm thực, trang phục dân tộc - để làm sản phẩm du lịch hấp dẫn. Địa phương tập trung đầu tư cơ sở hạ tầng, đào tạo hướng dẫn viên bản địa, xây dựng lộ trình trải nghiệm văn hóa tại các bản Mường, tăng cường kết nối giữa cộng đồng dân cư với thị trường du lịch. Việc tổ chức các không gian trải nghiệm, trình diễn văn hóa và dịch vụ homestay giúp du khách tiếp cận trực tiếp di sản văn hóa bản địa, đồng thời nâng cao thu nhập cho người dân, khuyến khích họ giữ gìn và phát huy các giá trị truyền thống. Nội dung bài viết cho thấy ứng dụng di sản văn hóa Mường vào du lịch không chỉ góp phần gìn giữ bản sắc văn hóa mà còn có vai trò rõ rệt trong thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội tại địa phương.

Trong bài Hoà Bình: Xây dựng điểm đến du lịch hấp dẫn của vùng đồng bào dân tộc thiểu số tại huyện Cao Phong (18/6/2025), tác giả phản ánh thực trạng và những nỗ lực của huyện Cao Phong trong việc xây dựng và phát triển du lịch cộng đồng gắn với bản sắc văn hóa các dân tộc thiểu số, đặc biệt là văn hóa Mường. Huyện khai thác lợi thế cảnh quan thiên nhiên và giá trị văn hóa truyền thống tại các điểm như xóm Mừng, xóm Mỗ và bản Giang Mỗ để thu hút du khách, từ trải nghiệm leo núi, khám phá phong tục tập quán truyền thống cho tới thưởng thức ẩm thực và tham gia hoạt động văn hóa tại cộng đồng. Bài viết nêu bật vai trò của các mô hình homestay, dịch vụ du lịch trải nghiệm và các hoạt động văn hóa bản địa như múa sạp, đội công chiêng, sản vật địa phương, trang phục truyền thống... trong việc làm sống dậy và đưa di sản văn hóa vào du lịch hiện đại. Du lịch cộng đồng tại Cao Phong không chỉ tạo ra sản phẩm hấp dẫn cho du khách mà còn góp phần cải thiện sinh kế, tăng thu nhập và thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội của người dân địa phương. Chính quyền huyện phối hợp xây

dựng hợp tác xã du lịch, tập huấn kỹ năng cho người dân và khôi phục nhà sàn cổ để bảo tồn giá trị văn hóa truyền thống gắn với phát triển du lịch bền vững.

Trong khi đó, bài Hòa Bình: Đánh thức tiềm năng, thế mạnh phát triển văn hóa, du lịch (13/5/2025) và Hòa Bình: Phát triển tiềm năng du lịch cộng đồng trong vùng đồng bào dân tộc tại huyện Mai Châu (19/6/2025) đều phản ánh xu hướng địa phương khai thác di sản văn hóa Mường để làm nền tảng phát triển du lịch, đồng thời, thúc đẩy sản phẩm dịch vụ gắn với bản sắc Mường, đáp ứng nhu cầu của du khách và tạo sinh kế bền vững cho người dân.

Bài Giữ nghề thổ cẩm, giữ 'hồn' văn hóa Mường (12/5/2025) phản ánh thực trạng nghề dệt thổ cẩm truyền thống của người Mường ở xã Kim Thượng (huyện Tân Sơn, tỉnh Phú Thọ) - một nghề từng có nguy cơ mai một do biến động xã hội và thiếu lớp người kế thừa. Tác giả giới thiệu nghệ nhân Phùng Thị Dỗi và các nghệ nhân khác đang nỗ lực khôi phục và truyền dạy nghề dệt thổ cẩm cho thế hệ trẻ. Bài viết cũng phản ánh sự phối hợp giữa cộng đồng, chính quyền và các đơn vị văn hóa trong việc tổ chức các lớp học, thu hút thanh niên, phụ nữ trẻ tham gia, qua đó tạo sự kết nối giữa thế hệ già và trẻ trong bảo tồn văn hóa. Nghề dệt thổ cẩm tại Kim Thượng đã được công nhận là di sản văn hóa phi vật thể quốc gia, điều này không chỉ tôn vinh giá trị tinh hoa truyền thống mà còn mở ra hướng kết hợp giữa sản xuất thủ công, du lịch trải nghiệm và phát triển cộng đồng. Như vậy, bài viết nêu bật cách ứng dụng di sản văn hóa truyền thống vào đời sống đương đại, giúp gìn giữ bản sắc Mường đồng thời góp phần phát triển du lịch, tạo sinh kế và nâng cao thu nhập cho người dân địa phương.

### 3.2. Thảo luận

Trên cơ sở phân tích các nhóm bài viết và bổ sung thêm góc nhìn lý luận, có thể thảo luận toàn diện hơn về vai trò và

những vấn đề đặt ra đối với Tạp chí Văn hóa và Phát triển trong bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa Mường.

Thứ nhất, về năng lực thực hiện vai trò bảo tồn, phát huy di sản văn hóa Mường của Tạp chí. Qua khảo sát, có thể nhận thấy Tạp chí đã thực hiện “tròn vai” vai trò quảng bá, bảo tồn, phát huy và lan tỏa giá trị văn hóa dân tộc Mường. Không chỉ thực hiện chức năng phản ánh, tuyên truyền, Tạp chí đã tham gia sâu hơn vào quá trình “bảo tồn” và “kiến tạo” di sản văn hóa. Khi hệ thống hóa, giới thiệu và phân

tích các giá trị như công chiêng, Mo Mường, lễ hội truyền thống, tri thức dân gian, nghề thủ công..., Tạp chí góp phần lưu giữ tư liệu, nâng cao nhận thức xã hội và củng cố bản sắc cộng đồng. Việc tôn vinh nghệ nhân, phản ánh các mô hình câu lạc bộ, các đề án bảo tồn và định hướng chính sách... cho thấy, Tạp chí không chỉ là “người kể lại” văn hóa, mà đang chuyển dần sang vai trò “đồng bảo tồn” và “đồng kiến tạo, phát huy giá trị văn hóa”. Đồng thời, khi phản ánh mô hình du lịch cộng đồng, phục dựng lễ hội, truyền dạy nghề truyền thống, Tạp chí không chỉ góp phần nâng cao nhận thức xã hội, củng cố bản sắc cộng đồng, mà còn góp phần định hình cách nhìn mới: di sản không chỉ là ký ức của quá khứ mà là nguồn lực cho phát triển bền vững trong hiện tại. Sự chuyển dịch này mở ra hướng nghiên cứu mới về báo chí như một chủ thể tham gia vào quá trình kiến tạo giá trị văn hóa, thay vì chỉ đóng vai trò trung gian truyền tin.

Thứ hai, vẫn còn những hạn chế trong thực hiện vai trò truyền thông di sản của Tạp chí. Qua khảo sát 57 tác phẩm từ năm 2023 - 2025, có thể nhận thấy, nội dung về văn hóa Mường phần lớn mang tính tuyên truyền, biểu dương, thiên về “ca ngợi, mô phạm” một chiều, làm mờ đi “tính vấn đề”, “tính phản biện”. Các thách thức đối với bảo tồn, phát huy di sản văn hóa Mường hiện nay như nguy cơ mai một, thương mại hóa lễ hội, sự đứt gãy truyền dạy di sản trong các gia đình, thôn bản, khoảng cách giữa chính sách và thực thi, tác động của đời sống hiện đại đến bản sắc văn hóa truyền thống... cũng chưa được phản ánh trong 57 tác phẩm khảo sát.

Bên cạnh đó, trong các tác phẩm, tiếng nói của cộng đồng người dân Mường – đặc biệt là người trẻ – còn chưa nổi bật. Các bài viết chủ yếu phản ánh ý kiến từ đại diện cơ quan quản lý, cơ quan chức năng, trong khi trải nghiệm, sáng kiến, hoặc các hình thức tự sáng tạo nội dung văn hóa của thanh niên Mường trong bối cảnh số hóa chưa được chú trọng. Ví dụ, trong bài Bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa dân tộc Mường và nền ‘văn hóa Hòa Bình giai đoạn 2023 - 2030 (30/1/2025) lấy thông tin từ bà Quách Thị

Kiều - Giám đốc Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Hòa Bình. Bài Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa dân tộc Mường ở tỉnh Hòa Bình: Thực trạng và định hướng chính sách (23/4/2025), phần lớn thông tin về định hướng, biện pháp bảo tồn và triển khai là dựa trên quan điểm của cơ quan quản lý và lãnh đạo ngành văn hóa, không phải tiếng nói trực tiếp từ công chúng, người dân. Điều này phần nào hạn chế tính đa thanh và tính “đồng kiến tạo” thực sự trong truyền thông văn hóa. Các bài về lễ hội như Lễ hội Khai hạ của người Mường Hoà Bình: Di sản văn hoá phi vật thể quốc gia (18/4/2024) hay Hòa Bình: Bản sắc văn hóa Mường qua những lễ hội truyền thống (11/2/2025) tôn vinh giá trị và không gian lễ hội, nhưng chưa có tiếng nói của thanh niên với tư cách chủ thể cảm nhận, tái tạo hoặc điều chỉnh lễ hội trong bối cảnh hiện đại...

Ở phương diện hình thức thông tin, số lượng các bài viết ít (57 bài/3 năm), chưa tương xứng với tầm vóc của một không gian văn hóa đặc sắc, trải dài trên nhiều địa phương như Hòa Bình, Phú Thọ (nay là Phú Thọ). So với các mảng nội dung khác trên Tạp chí, chủ đề này chưa hình thành được một dòng nội dung ổn định, liên tục và có tính hệ thống dài hạn. Việc thiếu chuyên mục cố định hoặc tuyển bài chuyên sâu khiến nội dung về văn hóa Mường mang tính thời điểm, rải rác theo sự kiện hơn là một chiến lược truyền thông di sản bền vững.

Về thể loại, phần lớn bài viết vẫn dừng ở dạng bài phản ánh, phỏng vấn lãnh đạo hoặc bài phân tích chính sách. Tạp chí chưa khai thác các hình thức báo chí hiện đại như longform đa phương tiện, e-magazine, storytelling, data journalism (báo chí dữ liệu), lens/ảnh chuyên đề, multimedia tích hợp âm thanh - video - bản đồ số... để tạo sự đa dạng hình thức, thu hút công chúng, phù hợp với xu hướng báo chí số. Điều này phần nào hạn chế khả năng tiếp cận nhóm độc giả trẻ - đối tượng có vai trò quan trọng trong tiếp nối và tái tạo di sản.

Thứ ba, cần có những giải pháp để tăng cường vai trò của Tạp chí trong truyền thông giữ gìn, phát huy di sản văn hóa Mường. Trước hết, Ban Biên tập Tạp chí cần xây dựng mục cố định về Di sản văn hóa Mường trong chuyên mục Di sản - Du lịch, tạo dòng chảy nội dung ổn định hơn và chuyên sâu hơn thay vì xuất hiện rải rác trong cả chuyên mục lớn Di sản - Du lịch hiện nay. Tiếp theo, Ban Biên tập Tạp chí cần chỉ đạo phóng viên thực hiện truyền thông các nhóm đề tài đa dạng, đa chiều hơn, “bám yêu cầu

thực tiễn hơn” - tạo cơ hội cho tiếng nói của cộng đồng văn hóa, nghệ nhân, người trẻ... xuất hiện nhiều hơn. Nói cách khác, Tạp chí cần chú trọng vào vai trò tạo nên năng lực “đồng kiến tạo di sản văn hóa”, để người dân được trở thành chủ thể phát ngôn chứ không chỉ là đối tượng phản ánh. Cuối cùng, Tạp chí phải tăng cường số lượng bài, đa dạng thể loại, đặc biệt là các thể loại/hình thức truyền thông số như Infographics, Longform, Lens, Podcast... để thu hút công chúng trẻ.

#### **4. Kết luận**

Có thể khẳng định, Tạp chí Văn hóa và Phát triển ngày càng thể hiện vai trò tích cực trong bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa Mường. Qua khảo sát 57 tác phẩm trong giai đoạn 2023 - 2025, có thể thấy, Tạp chí đã góp phần hệ thống hóa, giới thiệu và lan tỏa các giá trị đặc sắc của văn hóa Mường. Tạp chí không chỉ làm nhiệm vụ phản ánh văn hóa, tuyên truyền văn hóa, mà còn là người “bảo tồn văn hóa”, “sáng tạo văn hóa”, làm cho di sản văn hóa Mường có giá trị hiện hữu về kinh tế - du lịch trong đời sống đương đại.

Tuy nhiên, nghiên cứu cũng chỉ ra những hạn chế về nội dung, hình thức truyền thông, làm cản trở năng lực thực hiện vai trò bảo tồn, phát huy di sản của Tạp chí. Từ đó, có thể rút ra rằng, để nâng cao hơn nữa vai trò của mình, Tạp chí cần đổi mới đồng bộ cả nội dung và hình thức. Trong bối cảnh toàn cầu hóa, chuyển đổi số và tiếp biến văn hóa mạnh mẽ, việc nâng cao chất lượng truyền thông di sản văn hóa Mường không chỉ là yêu cầu nghề nghiệp mà còn là trách nhiệm xã hội trong gìn giữ bản sắc và phát triển bền vững văn hóa Việt Nam của báo chí nói chung, của Tạp chí điện tử Văn hóa và Phát triển nói riêng./.

#### **Tài liệu tham khảo**

1. Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch. (2021). Chiến lược phát triển văn hóa đến năm 2030. Nhà xuất bản Chính trị quốc gia, Hà Nội.
2. Nguyễn, T. H., & Phạm, M. A. (2020). Truyền thông dân tộc thiểu số ở Việt Nam: Vấn đề và hướng phát triển. Tạp chí Khoa học Xã hội Việt Nam.
3. Phạm, L. T. (2021). Báo chí và di sản văn hóa địa phương: Từ bảo tồn đến phát triển. Nhà xuất bản Thông tin và Truyền thông, Hà Nội.

